

Népi hétköznapiak és Mindszenty-kultusz Csehimindszenten

A Vasi Hegyháton fekszik a 400 főnél kisebb lélekszámú község, Csehimindszent. A település leginkább híres szülöttéről, Mindszenty József bíboros hercegprímásról ismert. A községben azonban nemcsak a Mindszenty-kultusz, hanem az értékek gyűjtése, élővé tétele is meghatározó. A falu 2015 szeptemberében egyik állomása volt a Nemzeti Művelődési Intézet „Nagy tulipános ládája – Elődeink hozománya” című mintaprojektjének, a Művelődési Intézet és a település azóta is szoros kapcsolatot ápol. A helyi értékfeltáró munkában nagy szerepet játszik az általános iskola tanári kara, a Mindszenty Emlékház fenntartó községi önkormányzat és a Csehimindszent Jövőjéért Alapítvány. E szervezetek vezetőivel, Fukszberger Imre polgármesterrel és László Jánosné iskolaigazgatóval, alapítványi elnökkel beszélgettünk.

A falu közösségi élete

Kuglics Gábor: *Polgármester úr, hogyan mutatná be Csehimindszentet az ide érkező látogatóknak, turistáknak?*

Fukszberger Imre: Ezt én gyakran megteszem, mert idegenvezetést tartok a Mindszenty-házba és a faluba látogatóknak, és olyankor a település jelenéről, társadalmi

helyzetéről is beszélek. Csehimindszent a Vasi Hegyháton található kisközség, mintegy 360-an lakják, a lakosságnak kb. negyedét romák teszik ki. A településhez tartozik még Potypusza is. A faluban született Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek. Egykori szülőházát az önkormányzat felújította, 2013 óta emlékház, turistacsoportokat fogad. A falu a Mindszenty Emlékházon kívül további szakrális emlékekben is gazdag; nemcsak a templomra, hanem a sok út menti kőkeresztre, fogadalmi szoborra is gondolok, és nemcsak a faluban, hanem a határban lévő szőlőhegyen is. A községben nemcsak a múlt emlékei fontosak, hanem az élénk közösségi élet is, ami az értékekre, a hagyományokra épül.

K. G.: *Milyen hagyományőrző közösségek működnek a faluban, és miben áll ezek szerepe, tevékenysége?*

László Jánosné: Több is van, amelyek hosszabb múltra tekintenek vissza. Az első a Hagyományőrző Pöttyös Gyermekcsoport, ami 1978 óta működik. Tréfásan szoktuk mondani, hogy kétfajta ember él Csehimindszenten: aki volt „Pöttyös”, és aki lesz. A 6-14 éves korú gyerekekből álló közösségben a csehimindszenti gyerekek mellett néha volt egy-egy csipke-reki, csehi tanuló is, aki bekapcsolódott a munkába. A csoport célja, hogy megőrizze Csehimindszent, a környező falvak, a Vasi Hegyhát hagyományait. Ebben nagy segítséget jelentenek az idős emberek, az ő emlékeik, énekeik, mondókáik,

a jeles napokhoz kötődő szokások, amiket folyamatosan gyűjtenek.

A Pöttyös Csoport nemrég volt 30 éves, és a jubileumra mindazok eljöttek, akik valaha a csoport tagjai voltak. Háromszor voltak országos bajnokságon, ebből kétszer lettek országos aranyérmesek, egyszer ezüstérmesek. Az összes ilyen alkalom arról szólt, hogy nem kényszerből állnak a színpadra, és nem azért szerepelnek, hogy megtapsolják őket. Viszont amíg a színpadig jutottak, addig sok mindent megtanultak, és erre nagyon büszkék.

A másik csoport az Asszonykórus, aminek a Pöttyös csoport gyerekeinek szülei vagy a nagyszülei a tagjai. Ők nemcsak falunapra, falukarácsonyra, idősek karácsonyára, húsvéti időszakban passióra készülnek, hanem minden névnapot, születésnapot megünnepelnek. Sok időt töltenek együtt, és közben sokat tanulnak egymástól.

A harmadik csoport a felnőttekből álló színjátszó csoport. Ez utóbbi 1980-tól 1994-ig intenzíven működött. A színjátszók 3 felvonásos darabokat adtak elő, amelyekkel nemcsak a környező 8-10 falut járták be, hanem versenyeken is részt vettek. Országos színjátszó találkozó is volt Csehimindszenten, ahol ezüst minősítést szereztek. Sok időt együtt töltöttek, szoros

érzelmi kötődés alakult ki a tagok között, sőt 7 házasság is kötöttet a színjátszó körön keresztül, és ők mind itt maradtak a faluban! 1994 óta már nem rendszeresen, de időszakonként van egy középiskolásokból álló csoport is, ők a Játszóklák.

Tehát aki kimaradt az általános iskolából, annak nem szűnt meg a kapcsolata a hagyományörzéssel, hanem átlépett egy másik csoportba. Ezek a csoportok minden közösségi programon fellépnek. Nagyon büszkék a gyerekek a tevékenységükre. Az együtt töltött évek olyan élményeket adnak mindenkinek, hogy a megtanultakat nem felejtik el, hanem továbbviszik, továbbadják.

K. G.: *Minek köszönhető, hogy ilyen élénk a közösségi élet egy ilyen kis faluban?*

F. I.: Ez egyrészt a hátrányos helyzetünkől is adódik. Csehimindszent – ahogy a Vasi Hegyhát legtöbb települése – nem éppen tehető falu, itt lassabban mutatkozott meg a technikai fejlődés, sokan elvándoroltak Vasvárra, Szombathelyre, Zalaegerszegre. A szegényebb emberek maradtak csak itt, akiket körülvettek a régi használati tárgyak, akik számára fontos kapaszkodót jelentettek a hagyományok, és a kisközösségek, mint az egymást jól ismerő, egymást szükség esetén segítő szőlősgazdák. Az ünnepeket továbbra is hagyományos módon ülték meg, amikor összejött a család, amikor hazatértek az elköltözött gyerekek és azok családja. De említhetném még a település roma lakosságát a maga hagyományaival, népszokásaival.

Másrészt kellett, kellenek hozzá olyan személyiségek, akik fontosnak tartották a hagyományok továbbvitelét, élővé tételét, a fiatalokkal való megismertetését. Olyanok, akik a szabadidejüket is szívesen áldozták erre. Ilyen Horváth Barnabásné, aki a helyi általános iskola matematika-fizika szakos tanára volt, de 15 évig ének-zenét is tanított, és így került közel a népi kultúrához. Ő olyan

népdalokat, meséket kutatott fel, amiket a Hegyháton nem ismert senki. Az utóbbi években pedig ilyen közösségépítő László Jánosné, aki szintén pedagógus, és a helyi általános iskola igazgatója, egyúttal pedig a helyi értéktár bizottság és a Csehimindszent Jövőjéért Alapítvány vezetője is.

K. G.: *Mi jelenti a helyi közösség számára a hagyományt?*

L. J.: A hagyomány a hétköznapok életmódja, amiben benne van az étkezéstől kezdve a hétköznapok minden munkatevékenysége, az egyházi ünnepek, a családi ünnepek és az egyéb jeles napok. A falusi ember fejében, lelkében lévő történet sokszor többet ad, mintha valamit könyvből olvasna el. Mindegyik ünnephez a gyerekekkel együtt keresünk egy-két helyi éneket, verset, esetleg regölést. Ezeket az idősök elmondása alapján tudtuk összegyűjteni. Gyakran van olyan közösségi esemény, amikor a fiatalabb és az idősebb generáció találkozik, az idősök ilyenkor is megosztják emlékeiket, tudásukat a fiatalokkal.

K. G.: *Milyen állomásai voltak a közelmúltban a falu közösségi életének?*

F. I.: 2013-ban megújult az IKSZT, ami modern környezetet teremtett a közösségi rendezvé-

nyek számára. A Kulturális Közfoglalkoztatási Programban való részvételünk is nagy segítséget jelentett a humán erőforrás szempontjából. Ugyancsak ekkor újult meg a Mindszenty-ház, amelynek udvarára 2015-ben kemencét építettünk. Itt került sor a „Nagy tulipános ládája – Elődeink hozománya” című programra, amelynek keretében a diákok az idősektől megtanultak kenyeret és rétest sütni kemencében, cekkert, lábtörlőt és seprút köthettek, sőt a vajköpülést is kipróbálhatták. Közben a régi szokásokról, az őszi munkákról, a falusi életéről hallgattak beszámolókat, történeteket. Ez a program azóta is minden tavasszal és ősszel megismétlődik.

2017 augusztusában a községi kemencénél hagyományörző napra került sor. A fő tevékenység a kenyérsütés volt, de rétecsütés, vajköpülés, cekkertés is szerepelt a programban. Az egyik elkészült kenyeret az augusztus 20-i szentmisén a plébános megáldotta, majd a résztvevők megkóstolták. Erre a kenyérsütésre is hagyományteremtő szándékkal került sor.

2017-ben volt a falunk 800 éves, ekkor Hagyomány- és értékörző témahétre került sor az iskolában, amely programsorozat kapcsolódott az I. Vas Megyei Értékek Héttéhez. Itt előadást hallgattak meg a falu múltjáról, kvízzjátékra, rajzversenyre, és a helyi értékekről, továbbá hungarikumokról szóló vetélkedőre került sor. Találkoztak a gyerekek az Idősök Klubja tagjaival, hogy tanuljanak tőlük, illetve egy túra keretében az elfeledett dűlőnevek nyomába eredtek.

Az értékgyűjtés, értéktár az iskolából indult

K. G.: *A település az értéktári mozgalomban is nagyon aktív.*

L. J.: Azt hiszem, az előbb elmondottakból ez szervesen következik. A Csehimindszenti Mindszenty József Általános Iskola és

a belőle kinőtt Csehimindszent Jövőjéért Alapítvány az, amely értékfeltárást, értékgyűjtést és dokumentálást végez. Amikor a gyerekek a szépkorúakkal találkoznak – akár a házukban, akár közösségi eseményen a kemence körül – mindig van náluk diktafon, fényképezőgép, néha videokamera is. Így az elmondottakat, látottakat rögtön tudják is dokumentálni. A gyerekek olyannyira „megfertőződtek” az értékgyűjtéssel, hogy gyakran értékekről szóló feljegyzésekkel érkeznek az iskolába. E gyűjtőmunka eredményeként számos értéktári dokumentáció készült már. Sőt, az iskolába járó bérbaltavári gyerekek a szülőfalujukban népdalokat, népszokásokat gyűjtöttek, erről a Nemzeti Művelődési Intézet segítségével videofelvételt készítettek, és megalakult a Bérbaltavári Értéktár Bizottság is.

K. G.: Szoktak-e indulni Hungarikumpályázatokon?

F. I.: Természetesen, a meghirdetés óta minden évben, és mindig sikerrel. Az elnyert pályázati támogatásból olyan eszközökhöz jutottunk hozzá, amelyek elősegítik a hagyományok élővé tételét és az értékeink dokumentálását. Így például a vajköpüléshez köcsögöket, a cekker és lábtörő kötéséhez kereteket, a rendezvényekhez asztalokat, padokat, az értékek gyűjté-

séhez pedig diktafonokat és tableteket tudtunk beszerezni.

K. G.: Úgy tudom, az iskola pályázatai is az értékekkel kapcsolatosak.

L. J.: Igen. Nagyrészt hátrányos helyzetű tanulóink vannak, akik között jelentős számban vannak roma gyerekek. Gyakran az alapvető felszereléseik is hiányosak, és nem jutnak el nyaralni sem. Emiatt olyan helyekre próbáljuk őket elvinni az osztálykirándulások során, ami nemcsak élményt jelent a számukra, de ami hungarikum vagy kiemelkedő nemzeti érték helyszíne is egyben. Például: Ópusztaszerre, a Balatonhoz, Tihanyba

vagy Budapestre az Országházba. Az elmúlt években beadott pályázatainkban is az ilyen utazásokat helyeztük előtérbe, például a testvériskolai pályázatainknál vagy a Határtalanul programban.

K. G.: Hogyan mutatják be a település értékeit?

L. J.: Filmek és kiadványok segítségével. A pedagógusokkal és a diákokkal közösen elhatároztuk, hogy öt témában egyenként 5-8 perces kisfilmeket készítünk a faluról. Az 5 téma: iskolatörténet, Mindszenty-kultusz és a templom története, a Pöttyös Hagyományörző Csoport élete, a roma hagyományok és a helyi épített örökség. A kisfilmek elkészültek, amiből a gyerekek jelentős mértékig kivették a részüket. Ezek segítségével az is megismerheti a falut, aki nem jut el ide.

F. I.: 2017-ben mi is részt vettünk a Vasi Hegyhát szakrális emlékeit bemutató vaskos album elkészítésében, hisz a község vallási emlékekben nagyon gazdag. 2018-ban egy 2500 példányos prospektus és ugyanakkora példányszámban képeslap is készült a faluról. A prospektuson a falut körülvevő természeti környezet, a település 800 éves múltja és Mindszenty József emlékezete szerepel. A képeslapon a falu szakrális emlékei jelennek meg.

A településünkre eljöttek a Lakitelek Népfőiskola Vasvár Kollégiumának értékfeltáró fiataljai is, így az elkészült kötetben és a zárókonferencián is megjelentek Csehimindszent értékei. Azt is fontos megemlíteni, hogy „Mindszenty József életútja, lelkipásztori működése és szellemi öröksége” benne van a Vas Megyei Értéktárban, ami komoly promóciós értékkel is bír Csehimindszent község számára.

Az önkormányzat és az értéktár bizottság egyik fő célja, hogy Csehimindszent a Vasi Hegyhát zárandokközpontja, egyik kulturális és tudományos kiindulópontja legyen, és ebben fontos szerep jut az értékeinknek és a Mindszenty-kultusznak.

A Mindszenty-kultusz

K. G.: Hogyan jelenik meg a faluban Mindszenty József emlékezete?

F. I.: A bíboros úr itt született és itt nevelkedett, a közeli rokonai ma is itt élnek. Jómagam is oldalági rokona vagyok. Az édesanyját szerették a falubeliek, külön padja volt, de a kommunizmus éveiben a rokonokat megfigyelték, Mindszenty emlékét pedig elhallgatták. Ezt a több évtizedes helyzetet elensúlyozandó újjátta fel az önkormányzat a bíboros szülőházát, és a katolikus egyházzal közösen

emlékkiállítást rendeztünk be: itt vannak a személyes tárgyai, papi viselete, bécsi ágya, aranymiséskelyhe, édesanyja imakönyve. Ebben elvülhetetlen érdemei vannak Déri Péternek, községünk plébánosának. Jelenleg a Terror Háza Múzeum Mindszenty-kiállítási anyaga is megtekinthető az épületben. Szoros kapcsolatot ápolunk a Mindszenty Társasággal, amelynek jómagam is tagja vagyok.

Az emlékház 2013-as megnyitása óta zarándokok ezrei keresték fel a falut. A plébánián a katolikus egyház zarándokszállást alakított ki, ami a vallási turizmus megerősödéséhez nélkülözhetetlen volt.

L. J.: Ugyanakkor nemcsak a messziről érkező turistákkal szeretnénk megismertetni Mindszenty életét, hanem a helybeli fiatalokkal is. Ők egyébként aktívan részt vesznek a vallási eredetű hagyományok továbbörökítésében is, mint például a betlehemezés, az adventi műsor vagy a passió éneklése. A templomban nemcsak Mindszenty születésnapján, március 29-én, de minden hónap 29-én ünnepi szentmisét, körmenetet és könyörgést tartanak a hercegprímás boldoggá avatásáért, amin elsősorban a helyiek vesznek részt, fiatalok is.

Az iskola többször szervez olyan programot, amelynek során a diákok felkeresik az emlékházat, így az újabb és újabb generációk is megismerik községünk híres szülöttjének életét. Már több éve Mindszenty-emlékversenyt rendez az iskola, ahol a megyéből egyre több csapat méri össze tudását a mártír sorsú főpap életéről, munkásságáról, a gyerekekhez közel álló feladatok során.

F. I.: A Mindszenty-kultuszt a hagyományok továbbadása, a közösségi lét megélése szempontjából is fontosnak tekintjük. Nem véletlenül került a községi kemence is a Mindszenty Emlékház udvarára.

KUGLICS GÁBOR 1976-ban született. Szombathelyen érettségizett, majd történelem-földrajz szakon végzett a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán 1998-ban. Az ELTE BTK-n politológus, a Pécsi Tudományegyetemen pedig kiegészítő történelemszakképzését szerzett. Dolgozott tanárként, felnőttképzésben képzésszervezőként, majd pályázati referensként. 2007–2011 között a Püspökmolnári Művelődési Ház és Könyvtár megbízott vezetője volt. 12 éven át vezetett egy kulturális és ifjúsági területen tevékenykedő civil szervezetet. 2018 januárjától módszertani referensként dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Megyei Igazgatóságánál. 2019-ben Közművelődési szakember szakképesítést szerzett.

FUKSZBERGER IMRE 1960-ban született Szombathelyen, Csehimindszenten lakik. Győrben végzett a bencés gimnáziumban, majd útépítő segédmunkás lett, miután útépítő technikus képesítést szerzett Veszprémben kezdett el dolgozni. 10 éven keresztül hétvégenként egy amatőr színjátszó csoportban szerepelt Csehimindszenten. 1990-ben választották először polgármesterré, ezt a tisztséget azóta is folyamatosan betölti. A kistérségek megalakulása óta a Vasi Hegyhát Önkormányzati Társulás elnöke. Alapító tagja a Mindszenty Társaságnak.

LÁSZLÓ JÁNOSNÉ tanító, magyar nyelv és irodalom szakos tanár. 2013-tól a Csehimindszenti Mindszenty József Általános Iskola igazgatója. Elkötelezett az értéktári tevékenység és az értékek élővé tétele iránt. A Csehimindszent Jövőjéért Alapítvány kuratóriumi elnöke, a Csehimindszenti Értéktár Bizottság elnöke.